

1.01

Blaž Torkar*

Britanske ocene obrambnih zmogljivosti jugoslovanske vojske po sporu z Informbirojem med letoma 1948 in 1951

IZVLEČEK

Prispevek obravnava obdobje med letoma 1948 in 1951, ki je veljalo za eno najtežjih v zgodovini povojne Jugoslavije. Leta 1948 je bila izdana resolucija Informbiroja, s katero je bila Komunistična partija Jugoslavije izključena iz Informbiroja. Pričakovanje vojaške intervencije Sovjetske zveze in njenih satelitov je v Jugoslaviji sprožilo veliko upravno-organizacijskih in doktrinarnih sprememb, s katerimi se je Jugoslovanska armada odzivala na strateške premike v vojaškopoličnem položaju države. Ta kriza je ponovno pripeljala do proučevanja izkušenj iz narodnoosvobodilne vojne in prisilila Jugoslavijo, da je vzpostavila tesnejše stike z zahodnimi državami. Vojaško in politično dogajanje v Jugoslaviji je natančno spremljala tudi britanska vlada, ki je od britanskega vojaškega atašeya prejemale poročila o stanju v jugoslovanskih oboroženih silah. Posebej so zanimive britanske ocene sposobnosti obrambe Jugoslovanske armade v primeru sovjetske vojaške intervencije in tega, kako bi lahko Britanci v takih primerih vojaško oskrbovali jugoslovansko stran.

Ključne besede: Jugoslovanska armada, Informbiro, Velika Britanija, Federativna ljudska republika Jugoslavija, vojaška pomoč, Sovjetska zveza

* Dr., docent, Center vojaških šol Slovenske vojske/Sektor katedre vojaških ved, Engelsova 15, SI-2111 Maribor; blaz.torkar@mors.si

ABSTRACT

BRITISH ESTIMATES OF THE YUGOSLAV ARMY'S DEFENCE CAPABILITIES AFTER THE COMINFORM DISPUTE BETWEEN 1948 AND 1951

The contribution focuses on the time between 1948 and 1951, which was seen as one of the most challenging periods in the history of post-war Yugoslavia. In 1948, the Cominform Resolution was issued, expelling the Communist Party of Yugoslavia from Cominform. In Yugoslavia, the expectation that the Soviet Union and its satellite states would attempt a military intervention caused many administrative, organisational, and doctrine changes, as the Yugoslav Army kept responding to the strategic developments in the military-political position of Yugoslavia. Due to this crisis, the experience from the National Liberation War was studied yet again, while Yugoslavia was forced to establish closer connections with the Western countries. The military and political events in Yugoslavia were also closely followed by the British government, which kept receiving reports on the state of the Yugoslav armed forces from the British military attaché. The British estimates of the Yugoslav Army's defence capabilities in the case of a potential Soviet military intervention and how the British could provide military aid to the Yugoslav side in such circumstances are particularly interesting.

Keywords: Yugoslav Army, Cominform, Great Britain, Federal People's Republic of Yugoslavia, military aid, Soviet Union

Uvod

Konec druge svetovne vojne je v Jugoslaviji prinesel zmago narodnoosvobodilnemu gibanju (NOG), na čelu katerega je bil Josip Broz Tito. V osvobodilni in državljanski vojni je zaradi mednarodne geostrateške konstelacije, pa tudi uspešne politike vodstva NOG in podpore Velike Britanije ter Sovjetske zveze, Titovemu gibanju uspelo doseči sporazum z emigrantsko vlado. S sporazumom so bili izključeni vsi, ki so sodelovali z okupatorjem, skupaj z Mihajlovičevimi četniki. Skupno vlado je sestavil Josip Broz Tito. Prevlado naslednikov NOG, organiziranih v Ljudsko fronto Jugoslavije, so potrdile volitve novembra 1945, ki se jih opozicija v zadnjem trenutku ni želela udeležiti, ker ni imela enakih možnosti nastopa v predvolilnem boju. Jugoslovanski politični vrh s Titom na čelu je po volilni zmagi razglasil ustavo, s katero je država dobila obliko t. i. ljudske demokracije; podobni so bili režimi, ki jih je Sovjetska zveza vzpostavila v vzhodni in jugovzhodni Evropi. Razmah partizanskega gibanja ob koncu vojne je zahteval tudi spremembe v vojaški organiziranosti Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije (NOVJ). Z dokončno osvoboditvijo velikega dela jugoslovanskega ozemlja se je povečal priliv novih borcev, kar je privedlo do popolnitve obstoječih

in formiranja velikega števila novih enot, zvrsti, rodov in služb. Nove vojaškopolitične razmere na jugoslovanskem ozemlju so zahtevale reorganizacijo NOVJ, na katero je vplivala tudi zapletenost vodenja in poveljevanja velikemu številu enot, ki so bile podrejene Vrhovnemu štabu NOV, in partizanskih odredov Jugoslavije (POJ). Najpomembnejši dogodek v tej reorganizaciji se je zgodil 1. januarja 1945, ko so bile z ukazom vrhovnega poveljnika oblikovane 1., 2. in 3. armada. Nato so 1. marca NOVJ preimenovali v Jugoslovansko armado (JA), Vrhovno poveljstvo NOV in POJ pa v Generalštab JA. Naslednjega dne je bila ustanovljena še 4. armada. Z ukazom vrhovnega poveljnika so 4. maja začeli formirati 5. armado, po koncu vojne pa so začeli še formiranje 6. in 1. tankovske armade. Največji del operativnih enot se je konec vojne znašel na severozahodnem bojevališču na območju Slovenije, kjer so svoj bojni pohod osvoboditve zaključile vse štiri armade JA. Od 52 divizij je bilo kar 38 skoncentriranih na zahodnem delu Jugoslavije, večina enot Korpusa narodne osvoboditve Jugoslavije (KNOJ) pa se je nahajala znotraj države, kjer so bile angažirane v bojih proti notranjemu sovražniku.¹

Jugoslovanska vojska pod vplivom Sovjetske zveze

Povojno obdobje v Jugoslaviji nekje do leta 1950 lahko imenujemo tudi obdobje revolucionarnega etatizma. Pri oblikovanju svoje vladavine se je Komunistična partija Jugoslavije (KPJ) močno naslonila na Sovjetsko zvezo ter se z njo gospodarsko in vojaško povezala. JA je bila odločilni dejavnik obrambe in tudi stabilnosti družbe v celoti. V njenem razvoju je bil poudarek namenjen izboljšanju organizacije, formacije, šolanju in urjenju. Zakonsko so se urejala vsa vprašanja obrambe. Del JA pa v povojnem času ni odšel v vojašnice, temveč se je pridružil enotam KNOJ in se skupaj z varnostnimi organi spopadel z ostanki razbitih kvizlinških formacij. V prvih povojnih letih je takratna Narodna skupščina Federativne ljudske republike Jugoslavije (FLRJ) sprejela zakonodajo, ki je bila pravna podlaga za nadaljnji razvoj JA. Strukturno se je JA delila na zvrsti, na kopensko vojsko (KoV), vojaško mornarico (VM) in vojaško letalstvo (VL), določeni pa so bili tudi rodovi in službe. V JA je bil dominanten vpliv sovjetskega modela, saj so bili do štabov armad prisotni sovjetski inštruktorji in kadri JA, izšolani v Sovjetski zvezi. JA se je takoj po vojni začela oboroževati tudi z orožjem iz Sovjetske zveze. Jugoslavija je bila zaradi vojne v Grčiji med grškimi partizani, ki jih je podpirala, in vladnimi silami leta 1947 izpostavljena velikim pritiskom zahodnih držav, pa tudi meja z Italijo še ni bila določena.²

1 Nikola Anić, Sekula Joksimović in Mirko Gutić, *Narodno oslobodilačka vojska Jugoslavije: pregled razvoja oružanih snaga Narodnooslobodilačkog pokreta 1941–1945* (Beograd: Vojnoistorijski institut, 1982), 527–30. Vladimir Prebilić in Damijan Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti informbiroja,« *Teorija in praksa* 47, št. 4 (2010): 867. Zvezdan Marković, »Jugoslovanska ljudska armada – papirnati tiger ali dejanska vojaška moč,« *Vojaška zgodovina* 13, št. 1-2 (2017): 30, 31. Bojan B. Dimitrijević, *Jugoslovanska armija 1945–1954: nova ideologija, vojniki i oružje* (Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2006), 314.

2 Prebilić in Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti informbiroja,« 866. Marković, »Jugoslovanska ljudska armada,« 34. Lado Kocjan, »Obrambna doktrina in strategija oboroženega boja ter spreminjanje vloge teritorialne

Po vojni so izvedli organizacijski prehod spreminjanja JA iz vojne organizacije in formacije v mirnodobno. Z ukazom ministra za narodno obrambo Jugoslavije, izdanim 31. maja 1945, je bilo državno ozemlje v vojaškoteritorialnem pogledu razdeljeno na štiri armade in dve armadni območji (oblasti).³ 1. armada je obsegala območje Srbije brez okrožij Leskovac, Vranje in avtonomnih pokrajin. 2. armada je obsegala območje Hrvaške ter del Bosne in Hercegovine. To so bila območja Cazina, Bihaća, Livna, Imotskega, deli Bosanske krajine do Une in del Istre. 3. armadno območje je obsegalo območje Vojvodine brez Pančeva, 4. armadno območje ozemlje Slovenije, 5. armada območje Makedonije, Kosova, Metohije z okrožji Leskovac in Vranje, 6. armada pa je obsegala območje Črne Gore z območjem Bosne in Hercegovine, brez delov, ki so bili pod 2. armado. Poveljstva armad so imela poleg operativne tudi vojaškoteritorialno vlogo. Samo v primeru Slovenije je šlo za prekrivanje republiških mej z mejami armadnega območja. Tudi v mirnodobni organizaciji so ostala štiri poveljstva armad, ki so postala sočasno vojaškoteritorialna poveljstva. Vojna strategija je za JA predvidevala frontalno delovanje kot dominantno obliko oboroženega boja. Partizanskih enot niso načrtovali, v funkciji teritorialne obrambe je v določeni meri deloval le KNOJ, ki je imel nalogo ščititi državne meje in pomembne objekte na teritoriju ter bil odgovoren za likvidacijo ostanka kvizlinških enot. Leta 1946 je prišlo do reorganizacije vojaških območij. Ukvarjali so se s tem, da čim hitreje razformirajo del vojaških enot in zmanjšajo število vojakov. Nastala je nova vojaškoteritorialna razdelitev, ki je obsegala 55 vojaških okrožij in 449 vojaških odsekov, sprejeli so tudi novo formacijo jugoslovanske vojne mornarice. V Beogradu so formirali gardijsko divizijo s tremi brigadami in drugimi enotami za varovanje Tita.⁴

Pomembno vlogo v času mejnega spora med Italijo in Jugoslavijo je odigrala 1. tankovska armada. Prav zaradi tega je bil večji del armade lociran v Sloveniji v Vipavi, na Vrhniki, v Ilirski Bistrici, Domžalah in Kranju. Kasneje so del enot premaknili na druge lokacije znotraj države in armado kmalu razformirali v dve tankovski diviziji, ki sta prišli pod poveljstvo Komande tankovskih in motoriziranih enot. Formirali so tudi pomorski mejni odsek, ki je prevzel varovanje meje na morju. Čeprav je imel Generalštab JA v fazi prehoda v mirnodobno stanje v letu 1945 v načrtu razformiranje večjega števila pehotnih divizij, se to ni zgodilo, saj so napete razmere na mejah z Italijo in v Grčiji zahtevale angažiranje večjega števila enot. Po volitvah je novembra 1945 sledila demobilizacija, kar je pomenilo, da se je število pripadnikov zmanjšalo na okoli 400.000 z vizijo, da se bo v naslednjih letih število vojakov še zmanjševalo. Postopoma so začeli uveljavljati dolg proces notranje konsolidacije v smislu kadrov, tehnike, obnove domače vojaške industrije, eliminacije notranjega sovražnika, ustvarjanja nove vojaške tradicije, ki je temeljila na NOG. JA se je takoj po vojni soočala s številnimi težavami, ki jih obravnaval tudi politbiro na sestanku 9. aprila 1946. Na

obrambe v njej,« v: *Nastanek in razvoj slovenske teritorialne obrambe – del nacionalne vojaške tradicije*, ur. Alojz Šteiner (Ljubljana: Defensor, 2018), 100, 101.

3. in 4. armadno območje (oblast) sta še istega leta postali spet armadi.

4. Gojko Miljanić, ur., *Razvoj orožanih snaga SFRJ, Kopnena vojska, knjiga 3-3* (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1988), 510, 511. Dimitrijević, *Jugoslovenska armija*, 314, 315, 321. Kocjan, »Obrambna doktrina,« 101.

sestanku so obravnavali politična in ideološka vprašanja, vprašanja o sprejemu vojakov v KPJ, podana pa je bila tudi kritična analiza vojske. Kritike so bile usmerjene predvsem v razpršenost enot na terenu, veliko količino uničenih nevoznih vozil, slab nadzor trošenja denarja, slabo razvito domačo vojaško industrijo, v dezerterstva predvsem vojakov romunske in madžarske narodnosti, zato so v analizi zahtevali reorganizacijo vojske in odpustitev velikega dela oficirskega kadra.⁵

Leta 1947 je potekala nova reorganizacija JA, na podlagi katere je nastala uprava za vojaško industrijo, na generalštabu so formirali uprave, reorganizirali so vojaško-teritorialne organe in formirali vojaške odseke, ki so bili povezani s poveljstvi armad. Formirali so nove brigade, nove bataljone, reorganizirali so KNOJ, znotraj katerega so razformirali dve diviziji. KNOJ so reorganizirali iz brigadnega na polkovni sistem in v njegove enote vključili tudi oklepna vozila. Začeli so tudi formiranje padalskega bataljona. V kopenskem delu vojske so razformirali del divizij in jih preimenovali v strelske divizije po vzoru Rdeče armade. Tako je v armadah ostalo 27 divizij, KNOJ pa je ohranil štiri divizije. Mejni bataljoni, polki in brigade so ostali v sestavi divizij do leta 1949.⁶ Poveljstva armad so reorganizirali v poveljstva vojaških območij (oblasti). 1. vojaško območje je obsegalo območje Beograda, Zemuna in Pančeva. 2. vojaško območje je nastalo iz 3. armadnega območja in je obsegalo območje Vojvodine. 3. vojaško območje je nastalo iz poveljstva 1. armade, ki so ga prestavili v Niš, ter iz enot 1. in 5. armade. Obsegalo je območje Srbije brez Beograda in Pančeva, Kosovo, Metohijo in Makedonijo. V okviru tega vojaškega območja so formirali še 8. armado (prej 5. armada) v Skopju in 9. armado (iz 1. armade) v Kragujevcu. 5. vojaško območje je nastalo iz 2. armade v Zagrebu. V njen sestav so bile zajete 10. armada (prej 4. armada) v Ljubljani in 12. armada (prej 2. armada) v Zagrebu. 7. vojaško območje je nastalo z reorganizacijo 6. armade v Sarajevu in je obsegalo Bosno in Hercegovino ter Črno Goro. Po tej spremembi je pod Ministrstvo za narodno obrambo padlo vseh pet vojaških območij, jugoslovansko vojno letalstvo, jugoslovanska vojna mornarica, KNOJ in garda.

Iz formacije in razporeditve enot je bilo razvidno, da se je Jugoslavija pripravljala na spopad na dveh frontah, proti Grčiji in proti Italiji. Proti Grčiji in Italiji so obstajala posebna poveljstva armad, ki so bile osvobodjene vojaškoteritorialnih dolžnosti, glavne napore so usmerjala v operativno komponento. V sestavi 3. in 5. vojaškega območja so iz tankovskih divizij formirali mehanizirane korpuse. Formirali so tudi artilerijske polke, bataljone za protikemično zaščito in reorganizirali enote zračne obrambe.⁷

5 Marković, »Jugoslovanska ljudska armada«, 34. Dimitrijević, *Jugoslovenska armija*, 319.

6 Dimitrijević, *Jugoslovenska armija*, 322.

7 Ibidem, 323. Miljanić, *Razvoj oružanih snaga SFRJ*, 513, 514.

Spor z Informbirojem in britanske ocene obrambnih zmogljivosti Jugoslovanske armade

Leta 1946 je Stalin dobil idejo, da bi se oblikovala nova medpartijska komunistična organizacija (prejšnja Komunistična internacionala je bila leta 1943 razpuščena), kjer bi potekalo dobro sodelovanje, predvsem pa obveščanje in izmenjava mnenj komunističnih partij. Septembra 1947 so se na ustanovnem sestanku v Varšavi sestala vodstva devetih komunističnih partij, rezultat posveta pa sta bili deklaracija o političnih izhodiščih in resolucija o organizaciji in delovanju novoustanovljenega Informacijskega biroja komunističnih partij (Informbiro). Glavna naloga organizacije je bila izmenjava izkušenj in zgolj v primeru potrebe usklajevanje dejavnosti komunističnih partij na podlagi vzajemnega soglasja. Dejansko pa je Stalin Informbiro zlorabil za izvajanje »discipliniranja« komunističnih strank in posredno držav, kjer so bile te stranke na oblasti.⁸

Po resoluciji Informbiroja, ki je bila izdana 28. junija 1948, sta se Jugoslavija in njena vojska znašli v izolaciji, pomanjkanju in negotovostih. Vse članice Informbiroja so pretrgale gospodarske, kulturne in diplomatske stike z Jugoslavijo. Gospodarska blokada je prisilila Jugoslavijo v iskanje gospodarskih stikov z zahodnimi državami. Nova usmeritev v jugoslovanski zunanji politiki je povzročila potrebo po normalizaciji odnosov s prozahodno usmerjenimi sosednjimi državami. Nevarnost z vzhoda, gospodarske težave, nekaj zaporednih sušnih let, dotrajanost opreme JA in pripravljenost zahodnih držav, da pomagajo Jugoslaviji, so na začetku petdesetih let 20. stoletja privedli do prvih stikov med predstavniki Jugoslavije, ZDA, Velike Britanije in Francije.⁹

Kljub temu so bile zahodne države pri spremljanju krize med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo ter glede morebitnega posega vanjo zadržane. Toda politika treh zahodnih držav (Velike Britanije, Francije in ZDA) je bila predvsem zadržana politika *keeping Tito afloat*, torej tolikšna podpora, da Tito obstane. ZDA so se prve odločile za aktivno poseganje v politični in ideološki konflikt, čeprav so skupaj z Veliko Britanijo dvomile o avtentičnosti spora med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo. Ko pa so ugotovile, da gre zares, so v tem videle možnost, da diskreditirajo Sovjetsko zvezo in dejansko poglobijo konflikt v nasprotnem taboru. Velika Britanija je razumela Jugoslavijo kot sovjetsko platformo ali izhodišče za prodor na Zahod, zato je bila Jugoslavija v britanskih strateških vojaških načrtih označena kot sovražno ozemlje.¹⁰

Jugoslovanski komunisti so ideološki napad Sovjetske zveze dojeli kot vojaško ogrožanje Jugoslavije. Ker jim je uspelo preprečiti notranji spopad v svoji stranki, je

8 Leonid Gibianskii, »The Soviet-Yugoslav Clash, Historiographic Versions and New Archival Sources,« v: *Jugoslavija v hladni vojni/Yugoslavia in the Cold War* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino in Toronto: University of Toronto, 2000), 49–70.

9 Dmitar Tasič, »Slovenija v obrambnih načrtih Zahoda, Jugoslavije in Balkanskega pakta,« *Prispevki za novejšo zgodovino* 48, št. 2, 2007, 97, 98.

10 Prebilič in Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti,« 875. Anton Bebler, »The U.S. Strategy and Yugoslavia's Security,« v: *American and Yugoslav Views on the 1990's: American and Yugoslav Views on Federalism, Pluralism and Reform – International, Regional and Bilateral Aspects*, ur. Predrag Simić (Belgrade: Institute of International Politics and Economics, 1990), 174, 175.

kmalu zavladal strah, da bo Sovjetska zveza z vojaško silo odstranila uporno Titovo garnituro. Sledil je odhod sovjetskih vojaških in gospodarskih svetovalcev, znotraj vojske pa so se začele izvajati spremembe formacij in menjave lokacij enot. Problem je bil v tem, da so sovjetski vojaški svetovalci imeli natančne informacije o strukturi in razporedu enot JLA, poleg tega so do spora z Informbirojem imeli vpogled v veliko tajnih vojaškopoličnih dokumentov. Večalo se je tudi število mejnih incidentov, ki so se do konca leta 1949 okrepili in stopnjevali. Po jugoslovanski statistiki naj bi bilo v dveh letih 896 obmejnih incidentov, v katerih je umrlo 16 vojakov.¹¹

Generalštab JA je 14. maja 1948 izdal ukaz za popolno preštevilčenje vseh enot od armadne do bataljonske ravni. Načrt se je simbolično imenoval »čelik«. Zamenjali so številke vojne pošte, ki so skrivale prave formacijske nazive, in na vse načine želeli otežiti identifikacijo ter spremljanje stanja in gibanja enot JA. Tako so do konca leta 1948 vse divizije, brigade, polki in samostojni bataljoni dobili nove številčne nazive, postopoma so odvzeli naziv »strelske« divizije in spremenili razpored enot JLA. Ta reorganizacija je ukinila tudi originalne nazive brigad, ki so bili povezani s partizansko preteklostjo, slonečo na regionalni in nacionalni partizanski tradiciji. Tako so slavne divizije in brigade, ki so bile naslednice partizanskih enot, kar naenkrat dobile številčne oznake. Leta 1948 so reorganizirali tudi vojno mornarico, formirali so tri pomorske cone (5., 8. in 9.) v Puli, Šibeniku in Kumboru, leto kasneje pa še v Pločah (14.).¹²

Konec leta 1949 so ameriški in britanski analitiki ocenjevali Jugoslavijo kot eno najbolj konfliktnih območij na svetu. Odločitev evropskih sil in ZDA je temeljila na strategiji periferialne obrambe, ki se je oblikovala v vodstvu Nata. Ta strategija je videla evropsko bojevališče kot t. i. podaljšan vrat steklenice, katere največji del in jedro je teritorialno predstavljala Sovjetska zveza, medtem ko je vrat steklenice predstavljala Zahodna Nemčija, končal pa se je v Španiji. Vsa morja okoli evropske celine so bila že pod nadzorom zavezništva, kar je vodilo sovjetske vojaške stratege k morebitni invaziji po kopnem. V tem primeru bi zavezništvo potrebovalo okrepljeni krili, ki bi prodirajoče sovjetske enote čez ozemlje Zahodne Nemčije lahko napadle v bok. Zato je bil položaj Jugoslavije za Nato strateškega pomena. Jugoslavija je pričakovala glavni udar z madžarskega, romunskega in bolgarskega ozemlja. Obrambni načrt je zajemal umik enot JA na strateško območje južno od Save in zahodno od Morave. Izdelali so načrte evakuacije ljudi, živine, zalog žita z najbolj ogroženih območij v Srbiji, Vojvodini in Slavoniji. Obstajali so tudi radikalni načrti miniranja soteske Džerdap, tako da bi Donava poplavlila obsežne predele v Vojvodini, s čimer bi onemogočili napredovanje sovjetskih divizij. Kot nevarno izhodišče se je kazala tudi Albanija, kamor je Sovjetska zveza dovažala velike količine vojaškega materiala. Največja sprememba je bila v obrambni doktrini, saj se je JA spet vrnila k doktrini partizanskega boja. Sredi leta 1949 so začeli ustanavljati teritorialne enote, ki so bile namenjene obrambi ožjih

11 Dimitrijevič, *Jugoslovenska armija*, 324. Prebilič in Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti,« 871.

12 Tasič, »Slovenija v obrambnih načrtih Zahoda,« 97, 98. Miljanič, *Razvoj orožanih snaga SFRJ*, 44. Dimitrijevič, *Jugoslovenska armija*, 324, 325.

območij in delovanju na zasedenih ozemljih.¹³ Zaradi groženj agresije z vzhoda so potekale premestitve enot JA iz centralnih delov države v vzhodni del. Tako se je tankovska brigada s poligona Našice premaknila v Jajince pri Beogradu, da bi ščitila glavno mesto v primeru desanta. Del divizij so prerazporedili na druge lokacije: 36. iz Zrenjanina v Slavonsko Požego, 10. iz Kragujevca v Smederevsko Palanko, 21. iz Niša v Leskovac, 38. iz Ohrida v Kičevo, 23. iz Novega mesta v Požarevac, 27. iz Banjaluke v Sremsko Mitrovico. Iz Slovenj Gradca je v Prilep prišla 5. planinska brigada, 64. samohodni divizion je bil iz Petrinje prestavljen v Čapljino, 10. strelski polk iz Klane v Knin, preimenovali so ga v 221. strelski polk, 477. artilerijski polk iz Kumanovega in poveljstvo 51. planinske divizije iz Mostarja v Beograd, 166. gardijski polk iz Zemuna v Sarajevo in Han Pijesak. Spremenili so tudi vojne lokacije za vse vojaške ustanove in šole iz severovzhodnega dela države, ki so jih premestili v Hercegovino, srednjo Bosno in severno Dalmacijo.¹⁴

Osnovno moč kopenske vojske je v letih 1949–1951 predstavljalo pet poveljstev vojaških območij, štiri poveljstva armad, dva mehanizirana korpusa, 21 strelskih divizij, štiri planinske divizije, štiri divizije narodne obrambe, ena gardijska divizija, odred na območju Svobodnega tržaškega ozemlja in 19 vojaških okrožij s 355 vojaškimi odseki. Poveljstvo jugoslovanskega vojnega letalstva je imelo šest letalskih divizij, 4. letalsko-tehniško poveljstvo, tri samostojne polke, poveljstvo jugoslovanske vojne mornarice pa je bilo razdeljeno na štiri pomorske cone.¹⁵

Po sporu z Informbirojem je britanska vlada z zanimanjem spremljala dogajanje v Jugoslaviji. Britanski vojaški ataše je v poročilu britanskemu zunanjemu ministru leta 1949 zapisal, da je JA največja vojska na Balkanu, z naborniškim sistemom ter okoli 315.000 vojaki in starešinami. Poročilo poudarja, da enote JA nimajo samo vojaških nalog, ampak tudi naloge obnove države v okviru delovnih brigad v t. i. petletkah. Poročilo poudarja, da je več kot tretjina vojakov JA nepismenih, zato je ena od nalog vojske tudi opismenjevanje, v zadnjem času pa predvsem informiranje vojakov o sporu z Informbirojem. Pomembni cilji JA so bili opismeniti vojaka, ga izobraziti v politično zavednega državljana, ki se bo priključil KPJ, spodbuditi lojalnost državi in vojski ter čaščenje maršala Tita. Konstantno je bilo prisotno tudi manjše število dezerterjev, ki so želeli čez mejo v druge države. Poročilo prav tako navaja, da je Sovjetska zveza premaknila oklepne divizije čez romunsko-madžarsko mejo v bližino jugoslovanske meje. Pretiranega odziva in panike na jugoslovanski strani zaradi premikov sovjetskih oklepnih divizij ni bilo, prav tako provokacije na meji niso vodile v povečanje števila jugoslovanskih garnizij neposredno na meji. V poročilu je posebej poudarjeno, da JA primanjkuje oklepnega in artilerijskega orožja ter da je znotraj vojske veliko slabo izurjenih štabnih oficirjev. Jugoslavija naj bi pred sporom z Informbirojem preko Češkoslovaške prejela velike količine tankov in lahkega pehotnega orožja, vendar

13 Prebilič in Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti,« 873, 877. Bebler, »The U.S. Strategy and Yugoslavia's Security,« 178.

14 Miljanić, *Razvoj oružanih snaga SFRJ*, 44. Dimitrijević, *Jugoslovenska armija*, 325, 326. Prebilič in Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti,« 873.

15 Dimitrijević, *Jugoslovenska armija*, 326.

je spor s Sovjetsko zvezo to preprečil. V poročilu je poudarjeno, da Jugoslaviji manjka domače vojaške industrije in da je JA slabo opremljena, če pride do kemične vojne. Kritično je do jugoslovanskih oficirjev, ki naj bi bili slabo izobraženi po načelih mobilnega vojskovanja in zračne obrambe. V primeru agresije sovjetskih enot bi te v nekaj tednih »pregazile«¹⁶ Jugoslavijo. Prednosti Jugoslavije pa je britansko poročilo videlo v njenih goratih območjih, saj sta bili kar dve tretjini države gorati in slabo dostopni, kar pomeni, da bi se zagotovo razvila jugoslovanska gverila.¹⁶ Zaradi hitro spreminjajočih se vojaškopoličnih razmer je Jugoslavija leta 1950 ponovno uvedla reorganizacijo JA, kar lahko beremo tudi v britanskih arhivskih dokumentih. Poveljstvo 1. vojaškega območja v Beogradu je bilo reorganizirano tako, da so mu dodali enote 2. vojaškega območja v Vojvodini in 2. strelski korpus iz Kragujevca. Poveljstvo 2. vojaškega območja v Novem Sadu je bilo reorganizirano v 9. strelski korpus. Poveljstvo 3. vojaškega območja v Nišu je bilo reorganizirano in predstavljeno v Skopje ter sestavljeno iz niškega 13. in skopskega 19. korpusa. Poveljstvi 5. in 7. vojaškega območja v Zagrebu in Sarajevu sta bili reorganizirani brez spremembe lokacije. V sestavi 5. vojaškega območja sta bila dva korpusa in odred na območju Svobodnega tržaškega ozemlja, v sestavi 7. vojaškega območja pa so se korpusi formirali in reorganizirali leta 1952. Pod njegovo poveljstvo so spadale divizije v Slavoniji. Poveljstvi 4. in 9. mehaniziranega korpusa sta bili reorganizirani v tankovski diviziji. Formiranje mehaniziranih korpusov je bilo preveč ambiciozno in je povzročalo težave pri poveljevanju in vzdrževanju tehnike, zato so se leta 1950 vrnili na predhodno formacijo, ko so bili korpusi zmanjšani na raven divizij. Leta 1950 so organizirali mešani letalski korpus s sedežem v Zagrebu. Tej enoti so bile podrejene vse letalske enote v zahodnem delu Jugoslavije. Kljub temu je velik del zahodne Jugoslavije ostal brez lovske zaščite, ker so lovske polke premaknili na aerodrome v centralni in vzhodni del države. Na vojaških letališčih v Cerkljah in Zagrebu je ostalo le jurišno in bombniško letalstvo, in sicer v smeri, od koder so pričakovali morebitni napad z vzhoda. V vzhodnem delu Jugoslavije do poenotenja letalskih sil v korpus ni prišlo vse do leta 1953. V primeru vojne je bilo po formaciji iz leta 1950 predvideno formiranje poveljstev front G s 1. vojaškega območja, B s 3. vojaškega območja in C s 5. vojaškega območja.¹⁷

Britanske ocene in ocene drugih zahodnih vojaških analitikov iz leta 1950 so predvidevale, da bi Sovjetska zveza lahko začela intervencijo v Jugoslaviji spomladi leta 1950. Predvidevali so več možnosti: od napada Sovjetske zveze, sodelovanja ali samostojnega napada sovjetskih satelitskih držav do sprožitve gverilske vojne ali le nadaljevanja psihološke vojne s poskusom uboja Tita. Kot najverjetnejšo so ocenjevali sprožitev gverilske vojne. ZDA so bile prepričane o dveh geostrateških prednostih Jugoslavije: velikosti in sposobnosti njene vojske ter praktično neosvojljivem osrednjem delu države, kjer se razprostira Dinarsko gorstvo. To bi pomenilo dolgotrajno vojskovanje, pri katerem bi bili gospodarska in vojaška pomoč ZDA dovolj za vzdrževanje gverilskega vojskovanja v Jugoslaviji. Britanske analize so podajale podobne ocene in zaključke kot ameriške. Britanci so še posebej poudarjali, da je prisoten strah

16 TNA, FO 371/883081, The Yugoslav Army Annual Report, 31. 12. 1949, 1–3.

17 Dimitrijević, *Jugoslovenska armija*, 327, 328. TNA FO 371/95549, The Yugoslav Army Report for 1950, 3.

pred izbruhom tretje svetovne vojne, ki bi jo sprožila vojaška intervencija Sovjetske zveze in njenih satelitov. V primeru sovjetske vojaške intervencije bi se jugoslovanske obrambne sile branile v osrednjem delu države, na gorskih in gozdnatih območjih, kjer bi čakali na pomoč z zahoda. Britanski vojaški ataše je povzemal Titove besede, ki je poudaril, da se je partizanska vojska med drugo svetovno vojno borila proti 70.000 nemškimi, italijanskimi, bolgarskimi in kvizlinškimi vojakom, torej bo sovražnik danes, preden bo šel v »grško vojno« v Jugoslaviji, dobro premislil. Jugoslovanska obramba je temeljila na vzpostavitvi šibkega obrambnega pasu tik ob meji, ki bi ga sestavljale mejne enote. Te bi imele nalogo zadrževanja sovjetskih enot toliko časa, da se izvrši mobilizacija in odkrijejo glavne smeri napada: zagrebško-ljubljanska (severozahodna), osrednja in južna, hkrati pa bi omogočale tudi manever sil v obrambi v vseh treh smereh. Obramba naj bi bila aktivna, sile razporejene približno po tretjinah v vse tri smeri, na obmejnem območju pa bi se nadaljevala gverilska dejavnost.¹⁸ Britanski vojaški ataše je tudi zapisal: *Strah pred tem, da bi se grška vojna lahko nadaljevala v gorah (s precejšnjo verjetnostjo za veliko podporo zavezništva), je Rusiji najverjetneje dal čas za premislek pred sprejetjem nepreklicne vojaške odločitve.*¹⁹

Britansko poročilo tudi navaja, da je Jugoslavija začela razvijati domačo vojaško industrijo, poudarja pa tudi pogovor med Titom in britanskim vojaškim atašejem 20. decembra 1950. Tito je v pogovoru poudaril, da bi v primeru sovjetske invazije Jugoslavija potrebovala vojaško pomoč z zahoda, predvsem pomoč v tankih in vojaškem letalstvu. JA je v zadnjem letu dajala veliko poudarka urjenju in usposabljanju vojakov ter ohranjanju visoke morale. Britansko poročilo tudi navaja, da je bilo število vojakov JA, ki so dezertirali, majhno ter da gre v glavnem za prebege čez mejo v Avstrijo in Italijo. Titov ugled v vojski je bil velik, predvsem zato, ker se ni pustil podrediti Stalinu. Na zahodu, predvsem v Veliki Britaniji, je postalo jasno, da spor med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo pomeni realno grožnjo evropskemu miru in varnosti, zato so se spremenili tudi strateški načrti evropskih sil in posledično tedaj oblikovanega severnoatlantskega zavezništva. ZDA so Jugoslaviji leta 1950 odobrile ugodna posojila in za 68 milijonov dolarjev hrane. Milovan Đilas je bil v začetku leta 1951 v Londonu, kjer je premierja Attleeja prosil za vojaško pomoč, prav tako je za vojaško pomoč Američane prosil načelnik jugoslovanskega generalštaba Koča Popović. Avgusta 1951 je prišlo tudi do podpisa drugih sporazumov, predvsem gospodarskega značaja, z Veliko Britanijo, Francijo in ZDA, kar je okrepilo vpliv Zahoda. Oktobra 1950 je bila dokončno oblikovana tripartitna vojaška komisija za pomoč Jugoslaviji. Sestavljena je bila iz častnikov generalštabov podpisnic, ki so bili dolžni pripraviti postopke in načine za transport orožja v Jugoslavijo. Prva pošiljka je prišla v Jugoslavijo septembra 1951.²⁰

18 Beatrice Heuser, *Western Containment Policies in the Cold War: The Yugoslav Case 1948–1953* (New York: Routledge Press, 1989), 102. Milan Terzić, ur., *Balkanski pakt 1953/1954: zbornik dokumenata* (Beograd: Vojnoistorijski institut, 2005), 399–413. TNA FO 371/95549, The Yugoslav Army Report for 1950, 1–4.

19 Ibidem, 4.

20 Jože Pirjevec, *Jugoslavija: 1918–1992: nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevićeve in Titove Jugoslavije* (Koper: Lipa, 1995), 196, 197. Dimitrijević, *Jugoslovenska armija*, 332. Bebler, »The U.S. Strategy and Yugoslavia's Security«, 178. Prebilić in Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti«, 877.

Sovjetska blokada je zaustavila razvoj JA, predvsem pa povzročila stagnacijo na področju vojaške tehnike. JA je to težavo reševala s prejemanjem pomoči MDAP (Mutual Defense Aid Programme), ki je omogočila kvalitativen in kvantitativen napredek enot JA. Že v začetku 1951 je za JA prišlo veliko hrane iz pomoči MDAP v vrednosti 16 milijonov dolarjev. Leta 1951 je v Jugoslavijo prišla večja količina pšenice (25.046 ton), ovsa (12.711 ton), fižola (6.138 ton), graha (10.392 ton), masti (5.939 ton) in sladkorja (1.774 tone).²¹

1. junija 1951 je bilo po jugoslovanskih statistikah številčno stanje v JA sledeče: po formaciji 43.368 oficirjev, 30.474 podoficirjev, 5.325 vojnih uslužbencev in 253.902 vojaka, vsega skupaj po formaciji 343.039, dejansko pa 394.272 vojakov in starešin. 51.203 vojaške osebe so bile viška ali več, kot jih je predvidevala formacija, poleg tega pa se moramo zavedati, da je bila to mirnodobna formacija in da je bila vojna formacija še bistveno večja. Podobne ocene je v letnem poročilu o stanju v JA za leto 1951 podal britanski vojaški ataše, ki je zapisal, da ima JA do 300.000 vojakov in starešin. Tudi njegovo poročilo je poudarilo, da ta številka ne vključuje rezervistov in enot KNOJ, ki jih je okoli 54.000. Poročilo v nadaljevanju navaja, da je bilo v zadnjem letu več urjenja in usposabljanja vojske, vojska pa je bila vključena tudi v industrijske in agrikulturne projekte države. Organizirali so manevre, v katere so bile vključene tudi oklepno-mehanizirane enote. Prihajalo je do postopnega razvoja motoriziranih enot, povečevalo se je število vojaških izobraževalnih ustanov. Poročilo navaja tudi slabosti JA; slabo vojaško opremo in pomanjkanje oklepnega orožja. Poročilo poudarja, da je Jugoslavija med letoma 1945 in 1948 prejela kar nekaj orožja in vojaške opreme iz Sovjetske zveze ter da prejema tudi britansko in ameriško vojaško pomoč. Leta 1951 je jugoslovansko vojno letalstvo prejelo prve pošiljke britanskih dvomotornih hidroavionov in bojnih letal. Britanci so donirali še opremo za zveze, protitankovsko orožje, vozila, niso pa donirali oklepnega orožja. Pošiljke zahodne pomoči so v zadnjih mesecih dvignile moralo v JA, hkrati pa se je povečal vpliv Uprave državne varnosti (UDV) in Kontraobveščevalne službe JA (KOS), ki sta znotraj vojske iskali celice Kominforma. Poročilo tudi navaja, da se je povečalo število mejnih incidentov, večal se je tudi vpliv Tita, ki je imel vse večjo poveljniško, odločevalsko in moralno moč.²²

Zanimive so britanska ocena »Jugoslovancev« in ocene jugoslovanske obrambne strategije. Poročilo navaja, da se bodo Jugoslovani hrabro borili, če bodo napadeni. Jugoslovani so bili označeni kot bojevit, arogantni, neodvisni, ki znajo ceniti svojo trenutno samostojnost in neodvisnost. So disciplinirani in lojalni Titu ter se ne bojijo sovjetske okupacije. Stiki med vojsko in tujimi diplomati so nezaželeni. Leta 1951 so Britanci ponovno pisali o obrambnih konceptih JA. Predvideni vpadi sovjetskih enot in njenih satelitov v Jugoslavijo bi potekali v različnih smereh. Iz Madžarske, čez reko Dravo in Postojnska vrata; iz Romunije v Vojvodino čez Donavo in proti Beogradu; iz Sofije v Niš čez Dragoman ali čez Pirin. V primeru napada z vzhoda bi se JA umaknila in

21 Dimitrijevič, *Jugoslovanska armija*, 379.

22 TNA FO 371/102231, The Yugoslav Army Annual Report, 29. 12. 1951, 1–8. Dimitrijevič, *Jugoslovanska armija*, 380.

organizirala prvo obrambno linijo na rekah Dravi, Donavi in Moravi. Druga obrambna linija bi bila pri Zagrebu, na liniji reke Save in hribovja južno od reke Save vse do albanske meje. Obramba na tej liniji bi omogočala zahodno vojaško pomoč Jugoslaviji z območja Grčije in Italije (območje Trsta), vojaška pomoč z zahoda pa bi bila mogoča tudi po morju. Tretja obrambna linija bi bila v osrčju Bosne in Hercegovine ter Črne Gore in od tu bi JA lahko oskrbovali čez morje.

Tako kot vse predhodne analize je tudi to britansko poročilo poudarjalo, da je temelj jugoslovanske borbe temeljil na izkušnjah iz druge svetovne vojne. To je partizansko gverilsko bojevanje na goratih območjih Jugoslavije in na sovražnikovem zasedenem ozemlju. Po ocenah britanskih vojaških analitikov je bilo pričakovati, da bodo sovjetski sateliti superiorni po opreми, orožju in moštву. Status Albanije v primeru napada je ostajal »enigma«, predvidevali pa so, da bodo Bolgari ob napadu na Jugoslavijo napadli tudi Albanijo. Poročilo je v zaključku navajalo, da se Jugoslavija lahko brani daljše časovno obdobje, če prejema zahodno vojaško pomoč.²³

Zaključek

Po sporu z Informbirojem leta 1948 je Jugoslavija začela vzpostavljati tesnejše stike z zahodnimi državami. Tudi JA se je morala prilagoditi spremenjenemu vojaškopoličnemu položaju države, spremenili so se doktrinarni dokumenti in izvajale številne reorganizacije enot. Britanske analize jugoslovanskih obrambnih zmogljivosti so JA ocenjevale kot številčno močno vojsko z visoko moralo, ki ji primanjkuje tankovskih in artilerijskih enot, kritične so bile tudi do pomanjkljivo izobraženih jugoslovanskih oficirjev. Britanske analize so podobno kot ameriške predvidevale, da se bo JA v primeru agresije sovjetskih enot in njenih satelitov umaknila v gorate predele Dinarskega gorstva v osrednji del Jugoslavije, od koder bi se lahko s podporo zahodnih držav uspešno borila proti sovražniku. Temelj obrambe bi temeljil na gverilskem partizanskem vojskovanju, ki je bil značilen za jugoslovansko odporniško gibanje v obdobju druge svetovne vojne. Britanci so predvidevali, da bi JA nudili vojaško pomoč, če bi Jugoslavijo napadli Sovjetska zveza in njeni sateliti. JA, ki se je 22. decembra 1951 z ukazom vrhovnega poveljnika jugoslovanskih oboroženih sil maršala Tita preimenovala v Jugoslovansko ljudsko armado (JLA), je v naslednjih letih prejela velike količine vojaške pomoči, med katero je prednjačilo ameriško, britansko in francosko orožje. Leta 1953 je v Ankari prišlo tudi do podpisa Sporazuma o prijateljstvu med Turčijo, Grčijo in Jugoslavijo. Ta sporazum je bil osnova za še poglobljeno diplomatsko sodelovanje med omenjenimi državami in za pritisk zahodnih držav, da bi bilo sodelovanje Jugoslavije v strukturah Nata aktivnejše. Na ta način je bila 9. avgusta 1954 na Bledu podpisana pogodba o oblikovanju obrambnega zavezništva, ki je poznana kot Balkanski pakt.²⁴

23 TNA FO 371/102231, The Yugoslav Army Annual Report, 29. 12.1951, 1–8.

24 Prebilič in Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti«, 879. Marković, »Jugoslovanska ljudska armada«, 35.

Viri in literatura

Arhivski viri

- TNA FO – The National Archives, Kew Gardens, London:
– Foreign Office [gradivo britanskega zunanjega ministrstva].

Literatura

- Anić, Nikola et al. *Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije. Pregled razvoja oružanih snaga narodnooslobodilačkog pokreta 1941–1945*. Beograd: Vojnoistorijski institut, 1982.
- Bebler, Anton. »The U.S. Strategy and Yugoslavia's Secuirity«. V: Predrag Simić, ur. *American and Yugoslav Views on the 1990's: American and Yugoslav Views on Federalism, Pluralism and Reform–International, Regional and Bilateral Aspects*, 173–92. Belgrade: Institute of International Politics and Economics, 1990.
- Bilandžić, Dušan. *Zgodovina Socialistične federativne republike Jugoslavije*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1980.
- Dimitrijević, Bojan. *JNA od Staljina do NATO pakta*. Beograd: JP Službeni list SCG, 2005.
- Dimitrijević, Bojan. *Jugoslovenska armija 1945–1954*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2006.
- Gibianskii, Leonid. »The Soviet-Yugoslav Clash, Historiographic Versions and New Archival Sources.« V: Jasna Fischer, ur. *Jugoslavija v hladni vojni/Yugoslavia in the Cold War*, 49–70. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino in Toronto: University of Toronto, 2000.
- Heuser, Beatrice. *Western Containment Policies in the Cold War: The Yugoslav Case 1948–1953*. New York: Routledge Press, 1989.
- Kocjan, Lado. »Obrambna doktrina in strategija oboroženega boja ter spreminjanje vloge teritorialne obrambe v njej.« V: Alojz Šteiner, ur. *Nastanek in razvoj slovenske teritorialne obrambe-del nacionalne vojaške tradicije*, 96–114. Ljubljana: Defensor, 2018.
- Marković, Zvezdan. »Jugoslovanska ljudska armada–papirnati tiger ali dejanska vojaška moč.« *Vojaška zgodovina* 13, št. 1–2, (2017): 26–40.
- Miljanić, Gojko, ur. *Razvoj oružanih snaga SFRJ, Kopnena vojska, knjiga 3-3*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1988.
- Pirjevec, Jože. *Jugoslavija: 1918–1992: nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevićeve in Titove Jugoslavije*. Koper: Lipa, 1995.
- Prebilič, Vladimir in Damijan Guštin. »Politične in varnostne razsežnosti informbiroja.« *Teorija in praksa* 47, št. 4, (2010): 866–82.
- Švajncer, Janez. *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Prešernova družba, 1992.
- Tasić, Dmtar. »Slovenija v obrambnih načrtih Zahoda, Jugoslavije in Balkanskega pakta.« *Prispevki za novejšo zgodovino* 48, št. 2 (2007): 97–110.
- Terzić, Milan, ur. *Balkanski pakt 1953/1954: zbornik dokumenata*. Beograd: Vojnoistorijski institute, 2005.

Blaž Torkar

BRITISH ESTIMATES OF THE YUGOSLAV ARMY'S DEFENCE CAPABILITIES AFTER THE COMINFORM DISPUTE BETWEEN 1948 AND 1951

SUMMARY

Post-war communist Yugoslavia leaned heavily on the Soviet Union and established military and political connections with it. In the Yugoslav Army, the influence of the Soviet model was dominant, as Soviet instructors were present in its ranks, including the headquarters, and the Yugoslav Army personnel had been trained in the Soviet Union. Furthermore, immediately after the war, the Yugoslav Army started equipping itself with weapons from the Soviet Union. With the Cominform Resolution of 1948, however, the Communist Party of Yugoslavia was expelled from Cominform and Yugoslavia started establishing closer connections with the Western countries. The Yugoslav Army had to adapt to the state's altered military-political position as well: the documents regarding its doctrine were changed, and numerous reorganisations of its units took place. The British analyses of the Yugoslav defence capabilities assessed that the Yugoslav Army was strong in terms of numbers and possessed high morale, yet was inadequate in terms of tank and artillery units. They also criticised the deficiently educated Yugoslav officers. Similarly as the U.S. analyses, the British predicted that in the case of aggression by the Soviets and their satellite states, the Yugoslav Army would retreat to the Dinaric Alps in the central part of Yugoslavia, from where they could successfully fight the enemy with the support of the Western countries. The defence would be based on the partisan guerrilla warfare, characteristic of the Yugoslav resistance movement during World War II. In the case of Yugoslavia being attacked by the Soviet Union and its satellites, the British intended to provide military aid to the Yugoslav Army. In the following years, the Yugoslav Army – which was renamed as the Yugoslav People's Army (JLA) with the order of the supreme commander of the Yugoslav armed forces Marshal Tito on 22 December 1951 – received large quantities of military aid, consisting predominantly of American, British, and French weapons.